המנהג וטעמו

הרב אליהו נכס
כולל "אליבא דהלכתא" קריית ספר

בענין עשית צורת אריות בפרוכת ובארון הקודש

שו"ע יו"ד סי' קמ"א סעי' ו' צורות הבהמות חיות ועופות ודגים וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהם מותר לצור אותם ואפילו היתה הצורה בולטת. ועיין בש"ך שם אות ל' שכתב: משמע דאפילו אריה מותר, וכן פסק הרשב"א בתשובה סימן קס"ז ע"ש, ובעל שלטי הגבורים העתיק דבריו וכן משמע קצת בתוס' דעבודת כוכבים דמ"ג ע"א ד"ה לא תעשון ע"ש, והב"ח בקונ' אחרון אסר, וטענתו דהלא הכובבים ומזלות במדור התחתון הם ואסורים ומזל ארי עומד לבדו בחודש אב ושור בחודש אייר ואסור לעשותן עכ"ד, ולפי דבריו כל הי"ב מזלות אסור אפילו כל א' בפני עצמו ומעולם לא שמענו מי שנזהר בזה וגם במרדכי ואגודה פרק כל הצלמים במחלוקת ר' אפרים ור' אליקים משמע דמה"ט דעומד בחודש אב לבדו אין לאסור אריות ע"ש, הלכך נראה דהא דאמרינן דמזלות אסורים היינו כל י"ב מזלות ביחד דומיא דארבעה פנים להדדי, כן נ"ל, ועיין בתשובת הרשב"א סי' תקכ"ה ובספר בדק הבית ובתשובת מבי"ט ח"ב סי' ל' דף י"ב ע"ד.

ועיין בט"ז שם ס"ק י"ג על מ"ש בשו"ע סעי' צ' וצורת חמה ולבנה וכוכבים אסור בין בולטת בין שוקעת, כתב בט"ז, ובגמ' וטור הזכיר גם מזלות בהדי כוכבים וא"כ יש לתמוה על מ"ש את"כ בש"ע סעיף ו' דמותר לצור צורת בהמות והלא גדי טלה שור בכלל המזלות הם וכן ארי ובהדיא כתב ב"י בסוף הסימן במה שהקשה על המרדכי בשם רבינו אליקים דאדי בכלל צורות המותרות הם, ותו באם יש איסור בכל המזלות יהיה איסור לעשות צורות דגים שהוא מזל אדר ומצינו בגמ' פרק השולח דרב צייד כוורא ואילו היה בו איסור היה אסור אפילו באינו בולט כמ"ש הטור בשם הרמב"ן בכל שהוא אסור משום לא תעשון אתי, ונראה דאפשר שיש לאותן צורות שבמזלות צורות מיוחדות בש"ע מ"א ורמ"א לצורת חמה ולבנה סעיף ג, משום הכי כתב שפיר דצורות הבהמות מותרים משמע כולן, אלא דקשה על זה אמאי [לא] משני על ר"ג שעשו לו צורת לבנה דלא היה צייר צורת מלך שיושב בעגלה שזכר רמ"א אלא ע"כ דלענין עשייה הכל אסור אפילו צורת חמה כפשוטו אלא לענין להשהותה אם מצאה אסור דוקא בצורת מלך הנ"ל ואם כן גם בצורת המזלות כגון ארי ושור אסור אפילו כפשוטן, ומו"ח ז"ל כתב באמת דצורת ארי ושור ה"נ דאסור לעשותן כיון שהם מזלות, וקשה ממה שזכרנו דרב צייר כוורא, ונראה דציור הוא עדיף אפילו משוקעים דאין בציור שום משמש, ומכל מקום נראה דאותן שמציירים במחזורים בתפלת גשם צורות המזלות לא יפה הם עושים כיון שהם מכונים לעשות צורת המזלות.

ועיין בבורכי יוסף שם שכתב: בבית הכנסת או בבית מקום שמתפללין בקביעות פשיטא לי דאסור כדברי רבי אליקים שהביא הבית יוסף וכל הראיות שהביא בב"י כנגדו לא יכנגדו בהם והסורים היתר להתפלל בקביעות במקומות שיש צורות אלו עתידין ליתן את הדין, הרד"ק בהנהותיו כ"י, ועתה נדפסו תשובות מרן הקדוש ספר אבקת רוכל ובסי' ס"ג כתב שדברי רבינו אליקים עיקר ואסר בשלם על ההיכל אבן מצויירת בצורת אריה וכיוצא, וכן הסכים מהר"ם מפאדובא שם סי' ס"ה והסכימו עם מהר"א קאפסאלי דאסר ע"ש, ועיין בשדי חמד מערכת ביהכ"נ אות י"א שכתב הוה עובדא בעיר הקדש צפת תוב"ב שכשבנו הביהכ"נ ביופי והידור עשו הבנאים מעצמם בארון הקדש כמה מיני צורות נפש חיה בולטים שלמים צורת נשר וכיוצא ונחלקו חכמי הדור הללו אוסרין והללו מתירים שלא להשחית את אשר כבר עשוהו ומר ניחו רבא דעמיה הרב גדול מוהר"ש העליר נר"ו בחכמתו הרמה יסד אר"ש רחבת דיים אסף איש סהור דברי הפוסקים ראשונים ואת אחרונים זיע"א וללמד יצא מד"ק לאסור איסר הן מדינא הן ממנהגא כי לא יתנן זה בביהכ"נ בשום אופן כלל ודבריו הנעימים הלא הם כתובים בקונ' טהרת הקדש אשר הדפיס הרב הנ"ל נר"ו על דא פתגם ורבני גאוני ב"ד הגדול שבירושלים תובב"א הסכימו על ידו בכל מכל עיין בספר ישרי לב הנד"מ בא"ח מע' הצד"י והן לו הובא שם עדות נאמנת מעשה רב כשבנו ביהכ"נ בזמן הגאון הגדול מ"ס המלך ד"ל עשה הבנאי מעצמו במשקוף ביהכ"נ בפתחו דמות צורות שני אריות בנוי לתלפיות בולטים ליופי והידור וכשנודע זה להנ' הנ"ל ז"ל צוח כי כרוכיא הטיב חרה לו ע"ז וציוה להרוס ולנקות כל המשקוף וכן עשו והסירו הצורות צורות הנ"ל ומזה דן בק"ו הרב המחבר ז"ל דאם כ"כ החמיר במשקוף פתח ביהכ"נ מבחוץ כ"ש וק"ו לפני ולפנים בהדרת קדש ע"ג הארון יע"ש.

אמנם עיין בספר מחנה חיים יו"ד ח"ב סי' י"ט שכתב: שאלה, הבעלי בתים מפה עשו מעץ שני אריות לשום אותם למעלה מארון הקודש בבהכ"נ ויש מהם אשר אוסרין שאומרים שהיא בכלל לא תעשה פסל ויש מהם מתירין והלומדים שבכאן חולקים על הדבר וע"כ יומל מעכ"ה א"פ ויכתוב התשובה כי הקהל כולם כאחד אמרו נעשה ונשמע עכ"ה.

תשובה. דבר זה מחלוקה ישנה בין ראשונים פ' כל הצלמים ועיין בב"י ביו"ד סי' קמ"א ובש"ך ס"ק ל' ובתשובת מבי"ט סי' ל, ויעיין בסרן חת"ס יו"ד סי' קכ"א ובש"ך ס"ק ל' ודל"ת ל' דדב"ז ח"א מש"כ בענין צורת ארי' שרגילים בבהכ"נ ע"ש עכ"ל, וחלילה לומר שהוא בכלל לא תעשה פסל לחשוד ח"ו דורות ראשונים שהיו כמלאכים כאלו עברו על לאו דע"ז האומרים כן דוכרים עתק על קדושים אשר בארץ והחולקים שאומרים שהוא אוסר הוא משום חשוא הגם דברכים ליבא בבהכ"נ גזרינו טפי שהוא מקום תפלה ועי' בר"ן פ' כל הצלמים ובמרדכי.

והנה לדעתי האיסור אם שני האריות שלימים אבל אם יהי' כל אחד חצי ארי' וחצי השני לצד הנותל יהי' חלק תחת היקף אין איסור, ויש לי ראי' בע"ה מדברי ירושלמי שקלים פ' כל הרוקין וד"ל כתוב א' אומר מעשה רוקם וכתוב א' אומר מעשה חושב חושב ומעשה רוקם פרצוף אחד מעשה חושב שני פרצופים ר' יהודה ור' נחמי חד אמר מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן וחלק מכאן, חדנה אמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן עד כאן לשונו. ועיין ביפה מראה באגדה על ירושלמי ועיין בש"ס דילן [יומא] דף ע"ב ועיין תוס' באריכות דף כ"ד (ועיין בפסוק בים שעשה שלמה שנים עשר בקר) מכאן ראי' אם יש כחצי צורת אורן ולא נראה כל הקיפים של הצורות ליבא איסור כך נלע"ד (ובפרט בשני אריות קליש האיסור) ודו"ק.

אך כל זה אם לא נקבע על הארון הקודש אז הזמנה לאו מילתא ומותר לחתוך חצי ארי מכל האורך אבל אם כבר הוצנו על הארון יש בחתיכה לאו דלא תעשו כן לד' אליקים עי' מכות דף כ"ב ובמג"א סי' קנ"א ובפרמ"ג שם ודו"ק.

ואעפ"ש שורש הדבר מאי זה בא להעמיד שני אריות הוא לדעתי כדברי רמב"ן והוספת רבינו בחיי פ' תרומה על פסוק ועשית שנים כרובים זהב וז"ל על דרך הפשט הכרובים במקדש ובמשכן מופת ועדות למציאות מלאכים שכשם שנצטוינו באמונת מציאות השי"ת והוא העיקר הראשון מעיקרי התורה וכענין שכ' אנכי ד' אלקיך כן נצטוינו שנאמין מציאות המלאכים והוא העיקר השני לפי שהמלאכים הם המשפיעים כח השכל ומשימים הדבור בפי הנביאים במצות השי"ת שאלמלא כן אין נבואה ואם אין נבואה אין תורה ומפני זה צוה הכתוב מעשה הכרובים להורות על מציאת המלאכים ומה שהיו שנים ולא אחד כדי שלא תחשב שתוא צורת האל הנעבד וא"ת יש לכל להסתפק בשתי רשויות אין זאת שהרי פורשים כנפים למעלה ומקבלים שפע כח הבא להם מלמעלה, זה דעת הרמב"ם בענין הכרובים עם קצת לשונו עכ"ל, מזה בא המנהג להיות אריות על הארון הקודש דוגמא לזכר למקדש ודו"ק.

אך קשה איך בפרוכת ובריעה צורת אדי ונשר פרצופים הלא שם לא הי' אפי' בנשר פורשים כנפים למעלה אלא עכ"ח יען שלא הי' נראה בכל צד רק חצי ארי או חצי נשר ולא שייך חשש כלל כנלע"ד (ועיין במדרש איכה על פ' כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה ואין פנאי לבאר).

סוף דבר לא אוכל בשעה זמנינית לעיין בדבר גדול כזה ולא באתי להשיב אלא מפני לעשות שלום דברי הז"ש.

ועיין בשו"ת דברי יציב סי' ל"ח אחר שהאריך בכל הדינים כתב ד טעמים להתירא (ז"ל א) המחבר בשו"ע סתם דצורות הבהמות חיות וכו' מותר לצור אפי' בבולטת, ומשמע אפי' אריה מותר, וכמ"ש הש"ך בס"ק ל' ושכ"פ הרשב"א בתשובה ח"א סימן קס"ז עיי"ש, ובמחבר דחה לגמרי שיטת רבינו אליקים, ובב"י שם בסוף הסימן קראה שיטת יחיד, ואף שנתברר מהנ"ל שלאו יחידאה הוא דגם מהר"ם מרוטנבורג בפי קמא ורבינו שמחה וא"ז הכי ס"ל, וכ"כ במהרי"ט הנ"ל דאין רבינו אליקים יחידאה, מ"מ הרי המחבר סתם דלא כותייהו.

ומ"ש בברכי' שם אות ג' מחשובת אבקת רוכל שבסי' ס"ג כתב שדברי רבינו אליקים עיקר וכן הסכים מהר"ם פאדובא שם בסי' ס"ה והסכימו עם מהר"א קאפסאלי דאסר עיי"ש, חידוש הוא אצלי ששם באבקת רוכל הד"ט יו"ד סי' י"ט אות י"א [בד"ה ועיין] שהביא זה, ומ"ש בעיקרי הד"ט שחילק ידע כין אלו לאותם שבסימנים הקודמים עיי"ש, מ"מ בדברי התשובה עצמה שבסי' ס"ז להדיא דלא כהרבינו אליקים עיי"ש, ולא נדע איזה תשובה כתב מקודם, ותשובת מהר"ם פאדובא שמה היה קודם שנת ש"מ שבו נסתלק כמ"ש בשם הגדולים [מערכת גדולים מ' אות כ"ן], ואם חזר בו המחבר היה לו לשנות בש"ע שנדפסו עוד בחייו בשנת של"ד, ומזה נראה שהמחבר למסקנא לא ס"ל כהרבינו אליקים, והרמ"א שתיק ליה. ובלבוש ס"ז סתם ג"כ כהמחבר וכתב דלא שייך משום לא תעשון אתי שאינו שמשין וכו' וגם אין דרך לעשותן לע"ז, וכס"ג הביא היש מחמירין עיי"ש, וע"כ בנ"ל דגם לעיקר אין עובדין וד"ק.

והש"ך כתב מעולם לא שמענו מי שנוהר בזה. ובגר"א ס"ק ל"א כתב שממכילתא אין ראיה דבעובדין מיירי וכו' עיי"ש, ובליקוט שמות, נראה ג"כ להדיא שפוסק כהמחבר. והטו"ר הביא מרבינו אליקים רק בביהכ"נ שלא יהא נראה כמשתחוה להם עיי"ש, ולא מלא תעשה לך פסל או לא תעשון וגו', הרי שחש רק בביהכ"נ משום שלא יהא נראה כמשתחוה, וא"כ למעלה מקומת איש לא שייך וכנ"ל מהפוסקים וד"ק, והרי שולחן ערוך לפנינו לחיותא ומשלחנו שלו מקום לא נסור זיז כ"ש והמה אמת ותורתם אמת. ב) יש לומר דגם רבינו אליקים מסכים להיתר בכה"ג דליכא שעובדין אותו כלל ואף לעיקר שלהם. ג) לשיטת הרי"ף דמשום לא תעשון אתי, יש להתיר בנ"ד באדיה דהוי חצי צורה. ד) ומשום חשדא, הרי ברבים ליבא חשדא כמ"ש בסוגיין בע"ז שם, וענין מבוער הדבר שהזיכרו הפוסקים, ג"כ לא שייך דזה רק בשאיכא עובדין ע"כ, משא"כ בזמה"ז וכנ"ל. וגם דכיון שמצויין בכל הבתים צורות שנעשין לנוי ולילדים, וכן תמונות שכיחי טובא, למה ניחוש לחשדא שיעבוד לצורה זו דייקא ודו"ק.

ועיין מנחת פתים יו"ד סי' קמ"א ס"ד ובהוספות לשם [נדפסו בסוף חלק אבהע"ז] ה) יש לצדד שדייקא אם עושה הנך צורות לכוונת הצורות שבמרכבה, וכמו שכתבנו לפי המשמעות שבאבקת רוכל, וצידדנו כן גם בדברי הטו"ר, וכן להב"ח בקונטרס אחרון, שדייקא אם רוצה ומכוין לצייר צורת אריה שבמזלות, ולא כשמצייר לנוי בעלמא לדמיון האריה שבינינו. ו) יש לומר שאסור רק כשמצייר ציור מעולה של אריה וכדו', באופן שנראה כמו שהוא חי, משא"כ בשעושה רק איזה ציור וחיקוי ודמיון גרוע לאריה, ולא שכיח כלל שיצייריו ויפסלו מעץ וכדו' באומנות גדולה שיהא נראה כמו ע"י צילום וכחי, וצילום הוי רק דבר שאין בו ממש ודו"ק.

וא"כ בציור דידן שאין האריה נראה כן לאמיתו, י"ל לדבר"ע שרי וכמ"ש להנקודה"כ. ז) בבה"ג שמשימין שני לוחות הברית באמצע, לכו"ע ליכא חשדא ושרי, ולמעלה מקומת אדם לא שייך הטעמים להחמיר וכנ"ל.

ולזה מכל הלין צדדים היה המנהג פשוט בגלילות שלנו ששמו צורות אריות, שהיו רק חצי צורה, על הארון קודש מלמעלה בששני לוחות הברית באמצע והכתר על הלוחות, להיפך ממה שכתב הרדב"ז בעובדא של הר"א קאפסאלי, ואדרבא זה כבוד שמים שהכתר והכבוד לחי העולמים נותן התורה, וה' מתנאה על גאים, ולה' המלוכה, והמתנשא לכל לראש, ויש בזה כבוד התורה וכמו שכתב האבקת רוכל בסי' ס"ו הנ"ל בדבר הפרוכת שאורגים בו מיני ציורים ובתוכם דמות עופות שאין לחוש להתפלל נגד צורות וכי מאחר שפשט המנהג וכו' אי משום דעדיף להו כבוד התורה והמתפלל נגדו יעלים עיניו עיי"ש, (ומכל שכן בנדון דידן למעלה מקומת אדם דליכא חשש לכוונת התפלה וכנ"ל), אשר זה כבוד התורה לכבדה ולרוממה בכל מה דאפשר.

ובפרט האידנא דרבו המליעגים ומחרפים רח"ל זה לשומת זה, ועיקר מבטחם וכוחם בזרוע דם ותחבולות אנוש, אנו מראים בזה שכח הגבורה אף בגבורת הארי כאין וכאפס לנו, ועל סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו [הושע י"ד ד'], רק בשם ה' אלקינו נזכיר [תהלים כ' ח'], ועל תורתו נמסור נפשינו להדרה ולשבחה ולפארה בכל כוחנו ויכולתינו, ובה' נשים מבטחינו ומה' מחסה לנו אביה"ר.

ועיין באגרות משה יו"ד סי' נה אחר שהאריך כתב אבל פשוט שאין לחוש לדעת יחיד זה שמפורש בתוס' שגם הוא חזר בו וכעדותו של הר"ן שנוהגין היתר וכפסק רובא דרובא מהפוסקים להתיר אף באריות וכ"ש בנשר וכל המינים, וכמו שהמנהג פשוט גם עתה כמנהג שהיה בימי הר"ן וכפסק הש"ע שעושין גם צורות אריות על אה"ק והפרוכת ואין למחות בזה, ואם אחד רוצה להחמיר כשיטת הגמי"י הראשון ביזו אבל לא להורות לאחריני. אבל להגמי"י לא רק נשר אסור אלא כל הבע"ח, ואף שבברכי יוסף הביא לאסור בביהכ"נ לא נהגו כמותו, ואף הוא לא אסר מצד עשיה דא"כ גם בביתו היה אוסר, ואולי הוא חומרא מסברת עצמו שבמקום שמתפללין יש לחוש יותר לחשדא כדהוזכר סברא כזו בס"ת סק"ח, ואין להחמיר זה במקום שלא נהגו הראשונים.

ועיין בארחות רבנו ח"א אות צ' שכתב: ספר לי מו"ר זצוק"ל בעת ששנו את ארון הקודש בישיבת בית יוסף בב"כ עשו עליו צורת שני אריות מלמעלה כנהוג בכל ביהכ"נ ואמר מרן החזו"א זצוק"ל לעשות צורתן כצורת חתול שלא יהא להן צורת ארי והוסיף מו"ר שכן בכל ביהכ"נ צורתן חתול ורק מוסיפין להן רעמה שיהיו נראים כאריות אבל אין פניהן כאריות משום שמחמירין לא לעשות פניהן אריות אף כשעושים ארי לבדו (א"ח, עי' ביו"ד סי קמ"א ש"ך ס"ק ל, י"ב, ט"ז), אצל מו"ר בביהכנ"ס לדרמן כשעשו את ארון הקודש הן בביהכ"נ דלמטה והן בביהכ"נ דלמעלה לא עשו כל צורה ואף לא של חתול ועשו רק צורת לוחות בלבד.

אמר לי רמ"כ שליט"א הגבאי בביהכ"נ לדרמן ששאל את מו"ר זצוק"ל אם אפשר לעשות פרוכת עם צורת אריות ואמר לו מו"ר שיעשה צורתן חתולים עם רעמה ויראו כאריות מ"מ ראה בדעת מו"ר שגם זה לא ניחא לי' ולא רקמו צורות כלל על הפרוכת.

בענין עשיית צורת מגן דוד בדבר שבקדושה

כתב בספר מנהג ישראל תורה סי' צ' וז"ל ובדרך אגב אציין גם בענין צורת מגן דוד שמקובל בידינו מדור דור לציור קדוש ונהגו בכל הדורות להשימה על כל דבר שבקדושה, הנה באגרא דפרקא אות קע"ו כתב שעל מגינו של דוד הי' מצוייר צורת המנורה, ולא נזכר שם כלום מהציור המקובל מגן של ששה קצוות, אמנם כציור המקובל כן כתב בס' ארץ החיים (נדפס בשנת תק"י) על תהלים מזמור י"ח וז"ל כי הנה הי' חילוק בין מגיני מלכי ישראל למלכי ב"ד כי למלכי ישראל הי' מגן של שלש קצוות, ומלכות בית דוד הי' מגן של שבה קצוות (רשום שם הצורת מגן דוד הנהוגה) להורות שיש לו אחיזה במדת מלכות ומקבל שפע מן ששה קצוות ודוד הוא השביעי וכו' עכ"ל, וה"ד החיד"א בספרו דבש לפי מערכת מ' אות ל"ח, ובספר לוחות עדות (מהגאון רבי יונתן אייבשיץ זי"ע, דפוס צילום אלטונא שנת שירה, דף ע"א) בפירושו וביאורו על קמיע אחת אשר כתב בצורת מגן דוד, כותב בתוך דבריו וז"ל, ובא הציור מגן דוד שהוא סגולה ומעולה שבחותמות לכל הפגעים כאשר תמצא בספר רזיאל ת"א וביחוד בעץ חיים להאר"י בשער יחודים וביחוד למקשה לילד עכלה"ק, אבן כ"ז היה בימי קדם שלא שלטו עוד בצורה זו ידי זדים, אבל לא כן בדורינו דור יתום שהכופרים הציונים שאשורו צורת המגן דוד חלק הם כאשר צוח ע"ז הגה"ק ממונקאטש זי"ע בספרו דברי תורה מהדו"ק את צ"ב דלא עדיף צורת מגן דוד ממצבה שהיתה חביבה לפניו יתב"ש בזמן האבות ושנואה עכשיו מפני שעשאוהו חוק לעבודתם, כן צורת מגן דוד יען שעשאוהו הציונים ודומיהן חק להם שנואה הוא עתה בעיני כל יראי ה', ומעיד ששמע מצדיק וגדול אחד שהסיר את צורת המגן דוד ממעילי ס"ת או פרוכות שהיו בכר מימים קדמונים, ועכ"ז הסירם וקרעם מטעם הנ"ל (ובספר דברי חנה וס' רבינו הקדוש מצאנו מובא שזה היה הגה"ק מוה"ר שלמה מבאבוב זי"ע), ועיין בהקפות המפורשד דברי יואל במנהגי קודש אות י"ב.

במעלת כתיבת חידו"ת

כתב בספר חסידים סי' תק"ל; וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גדול מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב דכתיב (תהלים כ"ה י"ד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם וכתיב (משלי ה' ט"ו) יפוצו מעיינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת י"ב י"ד) יביא במשפט על כל נעלם שגורם שעגלם אם טוב שגילה לו אם רע שאינה כותבה. ועי"ש בספר ברית עולם להחיד"א שכתב: בהקדמת ס' החשוב לב אריה כתב משם רו"ל בזמן שב"ה קיים כשאדם מקריב קרבן מתכפר לו וכשאדם כותב בס' מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו היא עולה לו במקום קרבן וכזה פירש הרב הנז' זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן, והאריך בביאורו וענינים אחרים בהקדמה זו ע"ש באורך. וראיתי בס' רבינו אפרים על התורה כ"י פרשת תשא שכתב משם רבינו אלעזר מגרמיזא זכרם לברכה שכל מי שמגלין לו דזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין בספר פלא יועץ שער הכתיבה שכתב: הנה מי שחננו ה' דעת ושם חלקו מישובי בית המדרש, מה טוב שירשום בכתב כל אשר חננו ה' לחדש דבר קטן ודבר גדול, ואל יתרשל, שבבר אמרו (ספר חסידים סי' תקל, ועי"ש בברית עולם), שעתיד אדם ליתן את הדין על אשר לא כתב בספר כל אשר גילו לו מן השמים חידושי תורה. ועוד אמרו (שם), שהכותב חידושי תורה, מעלים עליו כאילו הקריב קרבנות. ועל ידי הכתיבה מתגלה הדבר, והרי הוא כאילו דרשו בתוך ריבבות אלפי ישראל, כמו שכתב הרמב"ם, ויבוא זמן שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, ותשביע

המשך בעמ' יח